

Кубрак О. В.

*старший викладач кафедри філософії та правосуддя,
Сумський національний аграрний університет*

ДО ПИТАННЯ ПРОБЛЕМ МІЖКУЛЬТУРНОЇ КОМУНІКАЦІЇ (ФІЛОСОФСЬКИЙ КОНТЕКСТ)

Актуальність проблеми дослідження впливу комунікацій у культурній взаємодії зумовлена динамічними змінами у навколишньому світі. У разі становлення глобального комунікаційного простору дедалі очевиднішою стає тенденція інтенсифікації міжкультурних контактів, що істотно впливає на різні сторони життя сучасного суспільства та людини.

Інтерес до міжкультурних комунікацій обумовлений різними факторами:

– Процеси глобалізації, які стрімко охопили всі сторони життя культурних утворень, виявили досить суперечливу орієнтацію – з одного боку, посилення інтеграційних процесів між учасниками культурної взаємодії, з іншого боку, наголошення на самотності культур. У сьогодишньому багатополлярному світі очевидне зростання самосвідомості, що веде до різноманіття та поліфонії, і водночас спостерігаються процеси дезінтеграції та диференціації.

– Міжкультурна взаємодія є об'єктом вивчення безлічі наук і лежить у сфері міждисциплінарного поля, що зумовлює необхідність розвитку міждисциплінарного підходу під час дослідження простору соціокультурної комунікації. Широке коло проблем, що виникають у процесі міжкультурного спілкування, цікавить вчених у різних галузях науки – філософії, культурології, психології, етнології, соціології.

У філософії до проблеми комунікації одними з перших звернулися представники екзистенціалізму К. Ясперс, М. Хайдеггер, Ж. П. Сартр та інші, вперше було затверджено поняття конкретного буття, існування «тут» і «зараз», з'являються нові сфери дослідження міжособистісного спілкування.

К. Ясперс бачив комунікацію невід'ємною частиною людського існування, підкреслюючи її важливість між культурами та народами як можливість запобігання нерозумінню та нетерпимості по відношенню один до одного, та виділяв три рівні людського «я», яким відповідають способи людського спілкування.

Перший рівень – емпіричне «я», на даному етапі людина ототожнює себе з природним тілом, метою якого є лише питання самозбереження.

На цьому рівні спілкування виступає утилітарним засобом, покликаним відповідати за безпеку та виживання. Другий рівень – свідомість взагалі, тут «я» усвідомлює себе носієм знань, прагне пізнання та підпорядковується суспільним нормам. Комунікація на цьому рівні представлена як «обмін думками», в основі спілкування лежать формально-правові норми. На третьому рівні індивід усвідомлює себе частиною цілого, але чимось особливим. Це «я» на рівні духу, де комунікація виступає як засіб спілкування індивіда з організмом. Дані три рівні свідомості та спілкування роблять людину істотою біологічною, мислячою та соціальною. При цьому, на думку Ясперса, слід виділити окремо додатковий рівень спілкування, який зачіпає глибини людської душі – екзистенційна комунікація, що виражається у здатності людей до взаємного проникнення один до одного, співпереживання та усвідомлення іншого як цінності.

У дослідженнях М. Хайдеггера комунікація позиціонується як єдиний онтологічний простір і підкреслюється народження нової об'єктивної реальності, заснованої на спільному співіснуванні суб'єктів спілкування. Особливе значення у процесах комунікації вчений відводив мові, яка постає як загальне середовище, певна тотальність, а не просто як засіб спілкування. Поняття «комунікація» у Хайдеггера є моделлю людського існування, унікальною глобальною комунікацією між людиною, що слухає і говорить. Вираженням такої активної події є традиція, а мова може розглядатися як найбільш значуща і найменш схильна до змін традиція.

Для культурологів найближче трактування поняття міжкультурної комунікації як сукупності різноманітних форм відносин та спілкування між індивідами та групами, що належать до різних культур з метою передачі або обміну інформацією за допомогою знакових систем (мов). На думку Г. Трейгера та Е. Холла, міжкультурна комунікація дефінується як найбільш ефективна адаптація до навколишнього середовища.

Важливим, на нашу думку, для вирішення проблеми впливу комунікацій на міжкультурну взаємодію є виокремлення характерних рис процесу комунікацій, що відображено в роботах засновника теорії міжкультурної комунікації Едварда Т. Холла:

- учасниками комунікації завжди є представники різних культур,
- спілкування агентів комунікації часто пов'язане з труднощами в розумінні, спричиненими різницею в очікуваннях та упередженнях,
- особливостями інтерпретацій тих самих явищ і подій агентами різних культурних утворень.

Розвиток теорії міжкультурної комунікації (МКК) продовжили дослідники В. фон Гумбольдт, Ф. Боас, У. Гуденкунст, Дж. Беннет, М. Р. Стінгер, Б. Лі Уорф, Е. Сепір, Дж. Г. Мід.

Неможливо уявити існування та функціонування будь-якої культури у сучасному медіапросторі без здійснення комунікативних зв'язків різного рівня, чи це стосунки між етносами, націями, соціальними групами чи індивідами. ЗМІ, міграційні потоки, глобалізація поширення культурного продукту привносять альтернативні стилі, образи, символи, цінності, стандарти поведінки, що сформувалися як елементи чужорідних культур. В результаті даних взаємозв'язків з'являються нові елементи та форми культури, змінюються ціннісні установки, моделі поведінки, спосіб життя, народжуються нові сенси та значення.

Зауважимо, що ця проблема у вітчизняній науці звернула на себе увагу дослідників наприкінці 70-х років ХХ століття та активізувалася з наростанням міжетнічної напруженості після розпаду СРСР та активізацією міграційних потоків на пострадянському просторі. Найчастіше дослідження пов'язані з вивченням міжкультурних взаємодій різних етносів у межах країни. Так, А. А. Леонтьєвим, дослідження якого присвячені вивченню взаємовідносин мови та культури, вперше виділено національні особливості комунікацій.

Здійснюючи інтенсивні міжкультурні контакти різного рівня, людина стикається з однією з найсерйозніших проблем сьогодення, проблемою ідентифікації у мультикультурному просторі. Все більша кількість людей у своєму повсякденному житті залучається до різних форм міжкультурної взаємодії у різних галузях і сферах діяльності. Взаємозв'язки та контакти людей, що є володарями відмінних один від одного культурних цінностей, традицій, норм поведінки, стереотипів значною мірою ускладнюють процеси самоідентифікації сучасної людини. Неусвідомлювана у житті проблема ідентичності проявляється в міру виникнення контактів з людьми та групами інших культур. Через війну соціокультурних комунікацій відбувається зіставлення «свого» і «чужого», що зумовлює або посилення власної ідентифікації, або її розмивання. Оскільки кожний учасник культурного контакту має власну систему правил, що функціонують таким чином, щоб надіслані та отримані послання могли бути «закодовані та розкодовані». Іншими словами, інша культура є закодованою системою, коди якої потрібно розшифрувати. Крім культурних відмінностей на процес комунікації впливають стать, вік, професія, соціальний статус та досвід агентів тощо.

У межах міждисциплінарного підходу поняття «міжкультурна комунікація», «взаємодія культур», «міжкультурний діалог» є категоріями різного порядку, що несуть різне смислове навантаження.

Специфічною рисою сучасного глобального мислення є поліфонія думок, ідейних установок, поглядів на світ, що є причиною пошуку точок взаєморозуміння різних культур, можливістю їхнього діалогу. Міжкультурний діалог як соціокультурний чинник розгортається за умов взаємодії між країнами, народами та етносами, сприяє побудові

цілої системи полікультурних контактів, підкреслює тяжіння самобутніх культур до чужорідних цінностей та зразків. Життя будь-якого організму, зокрема й етнічного, є обміном із навколишнім світом. І чим більше ми можемо віддати, поділитися, тим вагомніше виявиться наш багаж. Якщо ж культура зосереджена тільки на поглинання ззовні, але закрита від світу в усьому іншому, і нічим не ділиться з ним, то зрештою вона відкидається ним.

DOI <https://doi.org/10.36059/978-966-397-279-4-12>

Кузів М. З.

*кандидат педагогічних наук, доцент,
доцент кафедри іноземних мов та інформаційно-комунікаційних
технологій, Західноукраїнський національний університет*

Шилінська І. Ф.

*кандидат педагогічних наук, доцент,
доцент кафедри іноземних мов
та інформаційно-комунікаційних технологій,
Західноукраїнський національний університет*

Гумовська І. М.

*кандидат філологічних наук, доцент,
доцент кафедри іноземних мов
та інформаційно-комунікаційних технологій,
Західноукраїнський національний університет*

**ФАХОВА ТЕРМІНОЛОГІЯ В КОНТЕКСТІ
МІЖКУЛЬТУРНОЇ КОМУНІКАЦІЇ**

Невпинний розвиток науки й техніки вносить значні зміни до мовної та концептуальної картин світу, в декілька разів примножуючи в словниковому складі мови фахову лексику, що, безумовно, має вплив на міжкультурну комунікацію. Стрімкий розвиток економіки й міжнародна інтеграція в цій сфері зумовили інтенсивне зростання економічної і фінансової термінології та обумовили необхідність її всебічного дослідження. Реформи в українській економіці та інтеграція України у світовий економічний простір зумовлюють прямий вихід переважної більшості суб'єктів господарювання на світовий ринок, активну участь їх у міжнародних економічних відносинах, що вимагає досконалого